

9313

SUOMEN LUOTSI- JA MAJAKKALAITOKSEN
250-VUOTISJUHLAN JUHLAESITELMÄ

FESTFÖREDRAG VID LOTS- OCH FYR-
VÄSENDETS I FINLAND 250-ÅRSJUBILEUM

HELSINKI 1946

93.6 Tai

Suomen luotsi- ja majakka- laitoksen vaiheita¹⁾

kirj.

Merenkulkuneuvos *Sakari Tainio*.

Ensimmäiset tunnetut tiedot maamme väylistä on julkaistu latinankielisessä purjehduslostuksessa „Navigatio ex Dania per Mare Balticum ad Estoniam” vuodelta 1241. Tämä Tallinnan piispan Torkelin aikana ilmestynyt purjehduslostus käsittelee idän kauppatieä Tanskasta pitkin Ruotsin rannikkoa Ahvenanmeren yli Lemböteen Maarianhaminan seudulla ja täältä Föglön, Kökarin, Korpon, Nauvon ja Hiitisten kautta Hankoon sekä edelleen Karjaan, Snappertunan ja Inkoon saaristojen kautta Porkkalaan, josta yli Suomenlahden Viron puolelle. Varsinaisena luotsausta koskevana purjehduslostuksena ei tätä keskiaikaista asiakirjaa voida nykyaikaisessa mielessä pitää, mutta on sillä maamme väylien kannalta oma mielenkiintonsa.

Pohjoismaiden laeissa käsitellään tienäyttäjän eli luotsin tehtäviä ja vastuuta vasta noin 100 vuotta myöhemmin. Tällaisia on vanhassa Gotlannin laissa ja kuningas Maunu Eerikinpojan kaupunkilaissa, joista viimeksi mainittu annettiin 1350-luvulla. Näistä selviää, että jo tällöin oli luotsaus-toimintaa ja mahdollisesti myöskin jonkunlaista väylien hoitoakin, vaikkakaan näistä maininnoista ei tarkemmin selviä paikallisia olosuhteita.

Vuonna 1521 lähetti valtaneuvosto Suomen piispa Arvid Kurjelle kirjeen, joka käsitteli maamme luotsausoloja, mutta vasta Kustaa Vaasan ajoista, vuodesta 1542 lähtien, on säilynyt runsaammin jatkuvaa virallista kirjeenvaihtoa, missä kosketellaan maamme väyliä ja luotsausoloja.

Finska lots- och fyrväsendets utveckling¹⁾

av

Sjöfartsrådet *Sakari Tainio*.

De första kända uppgifterna om vårt lands farleder ingå i en latinsk segelledsbeskrivning „Navigatio ex Dania per Mare Balticum ad Estoniam”, som utkom år 1241. I denna segelledsbeskrivning, som utgavs under biskop Torkels av Reval tid, beskrives handelsvägen i österled från Danmark längs svenska kusten över Ålands hav till Lemböte i trakten av Mariehamn och härifrån över Föglö, Kökar, Korpo, Nagu och Hitis till Hangö samt vidare genom Karis, Snappertuna och Ingå skärgård till Porkkala och därifrån över Finska viken till Estland. Såsom någon egentlig segelledsbeskrivning ur lotsningssynpunkt kan detta medeltida dokument dock ej anses enligt nutida betraktelsesätt, men beträffande vårt lands farleder har det sitt speciella intresse.

I de nordiska lagarna omnämnes vägvisarens eller lotsens uppgifter och ansvar först omkring 100 år senare. Detta gäller den gamla Gotlandslagen och konung Magnus Erikssons stadslag, som tillkom på 1350-talet. Ur dessa lagar framgår, att redan vid denna tidpunkt förekom lotsningsverksamhet samt möjligen även någonslags skötsel av farleder, ehuru uppgifterna icke närmare angiva de lokala förhållandena.

År 1521 tillsände riksrådet biskopen av Finland Arvid Kurk en skrivelse, vari vårt lands lotsningsförhållanden behandlades, men först från Gustaf Vasas tid, närmare bestämt från år 1542, föreligger rikligare officiell skriftväxling berörande vårt lands farleder och lotsningsförhållanden.

¹⁾ Juhlaesittelmä Suomen luotsi- ja majakkalaitoksen 250-vuotisjuhlassa 19. 9. 1946.

¹⁾ Festföredrag vid lots- och fyrväsendets i Finland 250-årsjubileum den 19. 9. 1946.

Varhaisimpina aikoina käyttivät merenkulkijat ja luotsit apunaan yksistään luonnonmerkkejä purjehtiessaan maan lähetyvillä, mutta vähitellen tuli tarpeelliseksi merenkulun esteiden merkitseminen myöskin keinoitekoisin laittein. Tällaisia olivat maalle rakennetut merkit, kaasat ja muut sellaiset sekä veteen ankkuroidut viitat. Näitä merkkejä voitiin käyttää merenkulun hyväksi ainoastaan valoisana vuorokauden aikana, mutta vähitellen ryhtyivät meriliikenteen harjoittajat myöskin meidän maassamme järjestämään tilapäisiä tulia sellaisille paikoille, mistä tulivat saaristoon. Ensimmäinen tiedossamme oleva merkintä näistä merkkitulista Suomessa on Olaus Magnusen kartassa Rauman edustalta, joka kartta on vuodelta 1539.

Paitsi kuninkaallisilla kirjeillä järjesteli Kustaa Vaasa luotsausoloja matkustaessaan Suomessa, samalla kun hän järjesteli muitakin maalle tärkeitä asioita. Asiakirjoista selviää, että m. m. käydessään sodan takia Suomessa kesällä 1555, kuningas odotti Turun ja Uudenmaan saariston aatelisten, pappien, voutien ja nimismiesten tulevan hänen puheilleen esittämään paikkakuntansa tarpeita, mutta kuningas sai tavata ainoastaan muutamia köyhiä talonpoikia, joiden kanssa hän ei voinut puhua järjestytoimenpiteistä merenkulun turvaamiseksi. Tämän takia esittikin hän mielipahansa Turun linnan päällikölle Simo Tuomaanpoika Tawastille 2 päivänä syyskuuta päivätyssä kirjeessä. Tällä samalla matkalla Kustaa Vaasan kerrotaan antaneen Pitkäpaaden ensimmäiselle asukkaalle Jaakolle luotsin oikeudet ja vapaudet, jotka siirtyivät hänen Virolahden Rännäisten kylään muuttaneelle jälkeläiselleen, Hanski-suvun esi-isälle Hans-luotsille. Seuraavana vuonna lähettämässään kirjeessä kuningas kehoittaa poikaansa herttua Juhanaa valvomaan, että Suomen saariston luotsit saavat kohutuullisen palkan työstään, ja ettei kukaan rasita heitä ilmaisilla luotsauksilla.

Luotsi-nimitys tuli Ruotsi—Suomessa käytäntöön 1670-luvulla muodossa luotsimies, aikaisemman perämies-nimityksen tilalle. Luotsi-nimi johtuu englanninkielisestä nimestä loadsman, jonka juurena on muinainen-englantilainen sana lad = tie. Luotsi merkitsee siis tiennäyttäjää.

Esivalta koetti taivuttaa luotseina toimi-

Ursprungligen använde sjöfarande och lotsar som vägledning vid seglationen i närheten av land enbart naturmärken, men småningom blev det nödvändigt att utmärka sjöfartshindren även med konstgjorda anordningar. Sådana voro på land uppförda märken såsom kasar och andra dylika samt i sjön förankrade remmare. Detta slags märken kunde användas vid seglationen endast under den ljusa tiden av dygnet, men småningom började sjöfarande även i vårt land att tända tillfälliga eldar på platser som ledde in till skärgården. Första veterliga anteckning om dylika eldar i Finland ingår i Olaus Magnus karta av år 1539 över vattnen utanför Raumo.

Förutom genom kungliga brev organiserade Gustaf Vasa lotsningsförhållandena under sina resor i Finland på samma gång som även andra för vårt land viktiga frågor reglerades. Ur urkunderna framgår, att han, då han på grund av kriget som-maren 1555 besökte Finland, väntade att adelsmän, präster, fogdar och länsmän i Åbo och Nylands skärgård skulle inför honom framlägga traktens bekymmer och behov, men att konungen endast sammanträffade med några fattiga bönder, med vilka han ej kunde förhandla om några organisatoriska åtgärder för sjöfartens trygghande. På grund härav uttalade han sitt ogillande för befälhavaren på Åbo slott Simon Tomasson Tawast i brev daterat den 2 september. Under denna samma färd berättas Gustaf Vasa ha givit åt Pitkäpaasi första bebyggare Jakob lotsrättigheter och friheter, vilka sedan överfördes till hans till Rännäis by i Virolahti överflyttade efterkommande, Hanski-släktens stamfader, lotsen Hans. I ett följande år avsänt brev uppmanar konungen sin son hertig Johan att tillse att lotsarna i den finska skärgården finge en skälig ersättning för sitt arbete och att ingen finge belastas med gratislotsningar.

Lotsbenämningen kom i bruk i Sverige—Finland på 1670-talet under namn av lotsmän i stället för den tidigare benämningen styrman. Namnet lots härleder sig från det engelska namnet loadsman, vars ursprung är det fornengelska ordet lad = väg, och betyder således vägvisare.

Överheten försökte påverka de skärgårds-

via saaristolaisia siihen, että luotsintoimi kulkisi perintönä isältä pojalle niin, että saaristoon muodostuisi luotsisukuja. Luotsien oli opetettava palvelusväkensäkin ammattiinsa. Kruununluotsien asumat tilat vapautettiin kruunun veroista ja muistakin rasituksista, mutta sen korvauksena ohjasivat luotsit kruunun laivoja ilmaiseksi. Yksityisten oli luotsia käyttäessään suoritettava kustakin luotsauksesta sovittu luotsausmaksu. Saariston talonpojille oli verovapaus siksi huomattava etu, että luotsiksi pyrkiviä oli runsaasti tarjolla. Myöskin oli talonpoikain oman edun mukaista, että luotsi opetti luotsaustaidon pojalleen, jotta hänestä kehittyisi isän toimen perijä ja että talon verovapaus jatkuisi sukupolvesta toiseen.

Suomen luotsausoloja järjestelivät sekä henkilökohtaisilla käynneillään maassa että myöskin muuten kuninkaas Juhana III, Kaarle IX ja Kustaa II Adolf. M. m. kuningas Kustaa II Adolf allekirjoitti Suomen matkallaan 1614 Viipurissa useita verovapauskirjoja luotsseille ja järjesteli muutenkin heidän palkkausolojaan myöntäen esim. määrätyn määrän viljaa verovapauden lisäksi sellaisille luotsseille, jotka luotsausmatkoilla joutuvat olemaan niin paljon poissa kotoa, että heidän kotitöimensä jäävät hoitamatta.

Merenkulun turvallisuuslaitteiden hoito kuului yleensä luotsseille, mutta myönnettiin ajan tavan mukaan myöskin eräitten merenkuluturvallisuuslaitteiden hoito yksityisille tai kaupungeille, josta privilegiosta asianomaiset saivat kantaa laivoilta määrättyä korvausta. Tällaisen privilegion myönsi m. m. kuningatar Kristiina Viipurin kaupungille. Ristniemen edustalla olevan matalan viitoittamisesta yhdellä viitalla saatiin kantaa lästimaksua 3 markkaa 10:ltä lästiltä.

Ensimmäiset tiedot viranomaisten toimesta annetusta käytännöllisestä opetuksesta luotsseille ovat selostuksessa Johan Månssonin risteilystä pinassi Phoenixilla Suomenlahdella. Mainittu luotsien vanhimaksi nimitetty Johan Månsson julkaisi v. 1644 merikirjan (Een Siö-Book om Siöfarten i Öster-Siön), joka sisältää myöskin tärkeimmät etelä-Suomen laivaväylät.

Ruotsi—Suomen luotsilaitos oli 1500-luvulla ja vielä 1600-luvun alkupuolella järjestetty keskiaikaiseen tapaan, ammattikun-

bor, som voro lotsar därhän att lotssysslan skulle gå i arv från far till son, på det att i skärgården skulle uppstå riktiga lotsläkter. Lotsarna borde inlära också sitt tjänstefolk sitt yrke. De av kronolotsarna behöfva lägenheterna befriades från skatter och andra pålagor till kronan, men i stället lotsade lotsarna kronans fartyg gratis. Om enskilda använde sig av lots måste för varje lotsning erläggas en överenskommen lotsningsavgift. För skärgårdsbönderna var skattefriheten en så avsevärd lättnad att lotsaspiranter funnos rikligt att tillgå. Även var det förenligt med böndernas egen fördel, att lotsen lärde lotsningskunnigheten åt sin son, så att denne kunde efterträda sin far i yrket och skattefriheten sålunda överföras från släktled till släktled.

Konungarna Johan III, Karl IX och Gustaf II Adolf organiserade lotsningsförhållandena i Finland såväl under personliga besök i landet som även på annat sätt. Bl. a. underskrev Gustaf II Adolf på sin resa i Finland år 1614 i Viborg flere skattefrihetsbrev åt lotsarna och reglerade i övrigt deras löneförhållanden genom att t. ex. bevilja, förutom skattefriheten, även ett visst mått spannmål åt lotsar, som på grund av sina lotsningsfärder voro så mycket borta att hemgöromålen blevo utförda.

Skötseln av säkerhetsanordningarna till sjöss ålåg lotsarna, men tilläts, enligt tidsens sed, även enskilda och städer att sköta vissa av dessa säkerhetsanordningar, för vilket privilegium vederbörande fingo av fartygen uppbära en fastställd ersättning. Ett dylikt privilegium beviljade bl. a. drottning Kristina Viborgs stad. För utremningen med en remmare av ett grund utanför Ristniemi fick uppbäras en lästavgift av 3 mk för var 10:nde läst.

De första uppgifterna om praktisk undervisning åt lotsar på myndigheternas försorg ingår i beskrivningen av Johan Månssons kryssning med pinassen Phoenix på Finska viken. Denna till lotsälderman utnämnde Johan Månsson utgav år 1644 en sjöbok (Een Siö-Book om Siöfarten i Öster-Siön), vilken även innehåller uppgifter om södra Finlands viktigaste farleder.

Sverige—Finlands lotsinrättning var på 1500-talet och ännu i förra delen av 1600-talet organiserat enligt medeltida skrävä-

talaitoksen puitteisiin ammattivanhimpineen. Ylivalvonta kuului kaupunkien maistraateille, jotka puolestaan olivat vastuussa kuninkaan uskotuille miehille ja voudeille. 1630-luvulla tapahtuneen hallinnollisen uudistuksen mukaisesti joutuivat eri hallinnonhaarat vastaavien kollegioiden hoidettaviksi. Tällöin keskittyivät luotsiasiat vähitellen amiraaliteetikollegion valvontaan, sillä vuoden 1655 valtiopäivät alistivat luotsitalot amiraaliteetikollegion alaisiksi, mutta vasta 1677 tulivat kaikki luotsit amiraaliteetikollegion määräämisvalvontaan.

Tämä toimenpide oli ensimmäinen vaihe luotsilaitoksen valtiollistuttamiseen. Joulukuun 26 päivänä 1677 nimitettiin Verner von Rosenfeldt kruununperämiesten tarkastajaksi koko valtakunnassa, siis myös Suomessa, ja hänen tuli virkansa perusteella myöskin tutkia kulkuväyliä ja laatia rannikoista merikortteja. von Rosenfeldt ryhtyi ripein ottein tehtäväänsä ja jo huhtikuussa 1680 jätti hän amiraaliteetille ehdotuksen, että merikorttien aikaansaamiseksi valtakunnan maanmittarit velvoitettaisiin laatimaan kukin toimintapiiristään saaristonkarttoja ja lähettämään ne Karlskronaan. Samalla hän pyysi itselleen kartanlaadintaan perehtyneen apulaisen, johon toimeen määrättiinkin seuraavan vuoden alussa Turun ja Porin läänin vasta nimitetty maanmittari Petter Gedda. Suunnitelmiana oli koko Itämeren käsittävän merikortin laatiminen sekä jo olemassa olevien että niiden karttojen perusteella, joita maanmittarien tuli eri saaristopaikkakunnilla valmistaa.

Luotsausasioiden hoidossa ei von Rosenfeldt laivastoviranomaisten juonittelujen takia onnistunut hyvistä aikeistaan huolimatta. Hänelle ei m. m. luovutettu sopivaa alusta, jotta hän olisi saanut tilaisuuden käydä Pohjanlahden rannikolla, Suomen saaristossa ja Suomenlahdella. Kuninkaan käskystäkin ei luotsitarkastajan käytettäväksi annettu sopivaa alusta, ja kaiken kukkuraksi Petter Geddakin oli tyytymätön palkanmaksuun, kieltäytyen lopulta jatkamasta merikorttien laadintaa suunnitelmien mukaisesti, joten von Rosenfeldtin täytyi ottaa hänen tilalleen toinen apulainen juuri silloin, kun maanmittarien kartat alkoivat saapua luotsitarkastajan kansliaan. von Rosenfeldt sai näihin aikoihin eron luotsi-

sende med äldermän. Överinseendet tillkom städernas magistrater, vilka å sin sida voro ansvariga inför konungens betrodde män och fogdar. I samband med omorganisationen av förvaltningen år 1630 underställdes de olika förvaltningsgrenarna respektive kollegier. Härvid koncentrerades lotsfrågorna småningom i amiralitetskollegiet, ty 1655 års riksdag underställdes lotshemmanen detta kollegium, men först år 1677 kommo samtliga lotsar att underlyda amiralitetskollegiet.

Denna åtgärd var det första steget mot förstatligande av lotsväsendet. Den 26 december 1677 utnämndes Verner von Rosenfeldt till inspektör för kronostyrmännen i hela riket, således även Finland, varjämte åt honom uppdrogs att undersöka farleder och uppgöra sjökort över kusterna. von Rosenfeldt grep sig uppdraget raskt an och redan i april 1680 inlämnade han till amiralitetet ett förslag att för åstadkommande av sjökort rikets lantmätare skulle åläggas att envar inom sitt distrikt utarbета skärgårdskartor och insända dem till Karlskrona. Samtidigt anhöll han om ett i kartläggning förfaret biträde, till vilken befattning i början av följande år utsågs nyutnämnde lantmätaren i Åbo och Björneborgs län Petter Gedda. Planen gick ut på att utarbета hela Östersjön omfattande sjökort med ledning av de kartor som redan funnos och de som lantmätarna ägde uppgöra över olika skärgårdstrakter.

Oaktat sitt goda uppsåt lyckades von Rosenfeldt icke till följd av marinmyndigheternas intriger i handhavandet av lotsningsangelägenheterna. Sålunda ställdes icke till hans disposition ett lämpligt fartyg, med vilket han kunnat besöka Bottniska vikens kuster, finska skärgården och Finska viken.

Icke ens på kungens befallning kunde lotsinspektören erhålla ett lämpligt fartyg och till råga på allt var Petter Gedda missnöjd med lönen och vägrade till slut att fortsätta arbetet på sjökorten, varför von Rosenfeldt blev tvungen att anställa ett nytt biträde just när lantmätarnas kartor började inkomma till lotsinspektörens kansli. von Rosenfeldt fick vid denna tidpunkt avsked från lotsinspektörstjänsten

tarkastajan virasta ja Petter Gedda nimettiin vuoden 1687 alusta perämiesten tihetöörin virkaan.

Petter Gedda keskitti kaiken tarmonsä kartaston aikaansaamiseksi ja vuonna 1693 hän sai kuninkaalta sen laatimisesta 200 hopeataalarin palkkion sekä yksinoikeuden myydä sitä enintään 10 vuoden aikana. Tämä kartasto oli Geddan ja von Rosenfeldtin yhteistyön aikaansaama, mutta koski se Suomen osalta ainoastaan Turun saaristoa.

Petter Geddasta tuli 19 päivänä syyskuuta 1696, jolloin kuningas Kaarle XI antoi asetuksen luosilaitoksesta, — jonka asetuksen antamisen 250-vuotismuistoa me nyt juhlimme —, Ruotsi—Suomen vastaperustetun luosilaitoksen tihetööri. Hänen virastonsa asemapaikka oli Karlskrona ja Tukholmaan asetettiin erikoinen tarkastaja, jonka alaisuuteen kuului koko Suomi.

Petter Gedda kuoli kohta tämän jälkeen ja luosilaitoksen johtajaksi sekä perämiesten kapteeniksi nimitettiin 1697 Suomessakin hyvin tunnettu Nils Ström, aateloituna Strömerona. Hän suoritti maassamme laajoja merenmittauksia Pohjanlahden rannikolla, Turun ja Ahvenanmaan saaristoissa sekä Suomenlahdella. Pääasiallisesti nämä mittaukset tehtiin Ison vihan jälkeen, siis 1720-luvun aikana. Samoihin aikoihin järjesti Nils Strömerona maamme luotsausolot silloisia oloja silmälläpitäen perinpohjaisesti.

Valtiopäivämies, kapteeni Johan Gustaf Gyllenhammarin onnistui vuoden 1756 valtiopäivillä herättää varsinkin porvarissäädyssä mielenkiintoa valtakunnan merikartoituksen ja luotsausolojen parantamiseen. Samalla hän ehdotti, että Suomen ja Ahvenanmaan luotsipaikat erotettaisiin Tukholman luotsipiirin alaisuudesta erilliseksi Suomen ja Ahvenanmaan luotsipiiriksi. Tämä järjestely vahvistettiin 26 päivänä heinäkuuta 1756 päivätyllä kuninkaallisella kirjeellä.

Tietenkin oli tarkoituksena, että Suomen luotsipiirin luotsiupseerit asuisivat Suomessa, mutta viran ensimmäinen hoitaja Peter Stierman, aateloituna von Stierneinan, ei suostunut muuttamaan pois Tukholmasta, vaan hoiti sieltä käsin piiriään. Vuonna 1770 alistettiin Suomen luotsipiiri laivaston alaisuuteen ja sen luotsiupseerit valittiin laivaston upseerien joukosta. Täl-

och Petter Gedda utnämndes från början av år 1687 till direktör för kronostyrmännen.

Petter Gedda koncentrerade all sin energi på åstadkommandet av sjökorten osh år 1693 erhöi han av kungen en gratifikation på 200 silverdaler för arbetet samt ensamrätt att under 10 år sälja korten. Dessa sjökort var ett resultat av Geddas och von Rosenfeldts samarbete, men omfattade be- träffande Finland endast Åbo skärgård.

Petter Gedda blev den 19 september 1696, då konung Karl XI utfärdade en förordning angående lotsväsendet, vilken förordnings utgivande nu föranlett firandet av detta 250-årsjubileum, direktör för det nygrundade lotsverket i Sverige—Finland. Hans ämbetsverk var förlagt till Karlskrona och i Stockholm tillsattes en särskild inspektör, till vars ämbetsdistrikt hörde hela Finland.

Petter Gedda avled genast härpå och till chef för lotsinrättningen och kapten för kronostyrmännen utnämndes 1697 den även i Finland välkände Nils Ström, adlad Strömerona. Han utförde i vårt land omfattande sjömätningar vid Bottniska vikens kuster, i Åbo och Ålands skärgård samt i Finska viken. Dessa mätningar utfördes till övervägande del efter Stora Ofreden, således på 1720-talet. Vid samma tid organiserade Nils Strömerona genomgripande vårt lands lotsningsväsende, om dätida förhållanden beaktas.

Riksdagsmannen Johan Gustaf Gyllenhammar lyckades vid 1756 års riksdag särskilt hos borgarståndet väcka intresse för rikets sjökartläggning och förbättrandet av lotsningsförhållandena. Samtidigt föreslog han, att lotsplatserna i Finland och på Åland skulle avskiljas från Stockholms lotsfördelning till en egen Finland och Åland omfattande lotsfördelning. Denna reglering fastställdes medelst ett kungligt brev av den 26 juli 1756.

Avsikten var naturligtvis att lotsofficerarna inom den finska lotsfördelningen skulle bo i Finland, men tjänstens förste innehavare Peter Stierneinan, adlad von Stierneinan, vägrade att flytta från Stockholm och skötte sitt distrikt därifrån. År 1770 underställdes den finska lotsfördelningen flottan och dess lotsofficerare utsågos härefter bland flottans officerare. Härvid

lön sijoitettiin luotsipiirin hoito Viaporin.

Everstiluutnantti Mikael Anckarsvärd korosti kirjeissään Suomen saariston merkittävää puolustuksen kannalta niin tarmokkaasti, että Suomen luotsipiirin luotsilaitos sai viraston arvon, ja nimitettiin hänet sen ensimmäiseksi päälliköksi vuonna 1778. Luotsiupseerin apuna olivat kuninkaan nimittämät: luotsikapteeni, luotsiluutnantti ja kaksi vänrikkiä.

Sivumennen mainittuna oli Viaporin miehistöluettelossa 1770-luvulla myöskin merisioiden teoreettinen opettaja, professori, jonka palkka vakinaistui v. 1782, vaikka virkaan oli jo v. 1779 nimitetty Turun yliopiston fysiikan professori Nathanael Gustaf af Schultén, joka oli syntynyt Nauvossa. Hän toimitti 1790-luvulla uuden tuloväylän mittauksen Isonkarin seudulta Uuteenkaupunkiin, koska tätä katsottiin erittäin tärkeäksi silloisten rauhattomien aikojen vallitessa. Samoin järjestettiin myöskin hänen toimestaan käyttöön uusi laivaväylä Vormö—Hogholman ja Stora Ängestön kautta Porkkalasta Barönsalmeen. Suomen sodan aikana hän toimi m. m. Ruotsin „merikarttalaitoksen” päällikkönä, mutta erosi myöhemmin Ruotsin palveluksesta ja siirtyi Suomeen v. 1813. N. G. af Schultén joutui sittemmin varsin huomattavalla tavalla vaikuttamaan Suomen sodan jälkeen Suomen luotsilaitoksen alkujärjestykseen.

Seuraavista Suomen luotsikomppanian päälliköistä, joiksi sittemmin alettiin Suomen luotsilaitoksen päälliköitä nimittää, mainittakoon majuri, vapaaherra Fredrik Ulrik Fleetwood ja hänen kuoltuaan v. 1789 everstiluutnantti K. A. Dankwardt.

Suomen sotaväen päällistö seurasi kiinteästi luotsaustoimintaa. Esimerkkinä tästä voidaan mainita, että sotamarsalkka Augustin Ehrensvärd virkatalostaan Mynämäen Saaren kartanosta lähetti 1772 Suomen ja Ahvenanmaan luotsipiirin luotsipäällisyyshenkilöille ja luotsivanhimille kirjeen, missä hän huomautti näille, että heidän tuli huolellisesti valvoa vuoden 1696 luotsausasetuksen ja luotsauksia koskivien kuninkaallisten kirjeitten tarkkaa noudattamista.

Ensimmäinen varsinainen valomajakka eli loisto valmistui maahamme v. 1753. Työn suoritti laivanrakennusmestari ja su-

förlades lotsfördelningens administration till Sveaborg.

Överstelöjtnanten Mikael Anckarsvärd underströk i sina tjänsteskrivelser så energiskt den finska skärgårdens betydelse ur försvarssynpunkt, att den finska lotsfördelningen fick rang av ämbetsverk och utnämndes han till dess första chef år 1778. Lotsofficieren hade som biträde en lotskapten, en lotslöjtnant och två fänrikar, utnämnda av konungen.

I förbigående kan nämnas att i Sveaborgs manskapsförteckning på 1770-talet fanns upptagen en lärare i nautisk teori, en professorsbefattning, som uppfördes på ordinarie lönestat först år 1782 oaktat till tjänsten utnämnts redan år 1779 den i Nagu födde professorn i fysik vid Åbo akademi, Nathanael Gustaf af Schultén. Han utförde mätningen av en ny inloppsfarled från trakten av Enskär till Nystad, emedan denna farled ansågs särskilt betydelsefull under då rådande oroliga tider. På hans initiativ togs också i bruk en ny farled från Porkkala till Barösund förbi Wormö—Högholm och Stora Ängstö. Under finska kriget fungerade han bl. a. som chef för Sveriges „sjökarteverk”, men avgick senare från svensk tjänst och flyttade till Finland år 1813. N. G. af Schultén kom sedermera att på ett framträdande sätt medverka vid organisationen av det efter finska kriget nyorganiserade finska lotsväsendet.

Bland cheferna för det finska lotskompaniet, som cheferna för det finska lotsväsendet sedermera började kallas, må nämnas majoren, friherre Fredrik Ulrik Fleetwood och efter hans död 1789 överstelöjtnanten K. A. Dankwardt.

Befälet för finska militären följde intresserat med lotsningsverksamheten. Som ett exempel kan nämnas, att fältmarskalcken Augustin Ehrensvärd från sitt tjänsteställe Saaris gård i Mynämäki år 1772 sände en skrivelse till lotsuppsyningsmännen i Finlands och Ålands lotsfördelning, vari han framhöll, att de ägde omsorgsfullt övervaka den noggranna efterlevnaden av stadgandena i lotsningsförordningen av år 1696 jämte kungliga brev rörande lotsningen.

Den första egentliga fyrbåken eller fyren i vårt land färdigställdes år 1753. Arbetet utfördes av skeppsbyggmästaren och dyke-

kellustirehtööri Robert Fithie 7,000 hopea-
taalarin hinnasta. Erikaisuutena voidaan
mainita, että tämän majakan lyhdyssä tor-
nin huipussa poltettiin 7 talikynttilää ja
sen lisäksi ulkopuolella riippuvassa rauta-
padassa kivihiilivaloa. Seuraava valoma-
jakka rakennettiin Porkkalaan silloisen
luotsiupseerin Gustaf Broddin toimesta v.
1800.

Sotavuosina 1808—1809 Suomen luotsi-
ja majakkalaitos joutui suuresti kärsimään.
Pyrkiessään katkaisemaan Suomen ja Ruot-
sin väliset yhteydet sekä estämään Ruotsin
laivaston liikkumista Suomen saaristossa
venäläiset hävittivät armotta kaikki Suo-
menlahden merimerkit ja majakat. Orren-
grundin tunnusmajakka oli Suomenlahdella
ainoa, joka säilyi. Myöskin Pohjanlahden
tunnusmajakat oli määrätty hävitettäväksi,
mutta ne säilyivät paremmin, koska ve-
näläisillä ei Pohjanlahdella ollut täyttä
toimintavapautta ennen kuin aivan sodan
loppuvaiheissa.

Tämä hävitystyö tuotti Suomelle suuren
vahingon ja aiheutti maamme merenkululle
seuraavina vuosina paljon haittaa, sillä
meni vuosikymmeniä, ennen kuin merenku-
lun turvallisuuslaitteet Suomen rannikko-
vesillä jälleen olivat edes sen ajan mitta-
puun mukaan tyydyttävässä kunnossa.

Myöskin luotsien toiminta oli sotavuosina
hyvin vaikeaa. Venäläiset pestasivat tai pa-
koittivat palvelukseensa niillä vesillä, jotka
olivat joutuneet heidän haltuunsa, suoma-
laisia lotseja. Toisinaan kuitenkin ruotsa-
laiset saivat siepatuksi suomalaisia lotseja
laivoihinsa ja veivät nämä sitten tavalli-
sesti mukanaan Ruotsiin, josta he pääsivät
vasta sodan jälkeen palaamaan kotiinsa.

Koko luotsauslaitoksen ylin johto oli so-
dan loppuvaiheissa Viaporin venäläisen kom-
mentajan käsissä. Tämä oli uskonut päällik-
kyiden luotsikapteenille, jona toimi v. 1808
Ruotsin vallan aikuinen Loviisan luotsipi-
irin päällysmies Carl Norring ja v. 1809
venäläinen laivuri Rameloff. Viimeksi mai-
nittu nimitys, jonka oli antanut venäläinen
laivastonkomentaja, ilmoitettiin kenraaliku-
vernööri Sprengtportenille ja oli Sprengt-
portenin pantava tämä määräys toimeen.

Sodan päätyttyä oli koetettava nostaa
luotsi- ja majakkalaitos siitä sekasorron ti-
lasta, mihin se oli joutunut. Tätä varten
asetettiinkin jo v. 1809 komitea, joka sai

ridirektören Robert Fithie för ett pris av
7,000 silverdaler. Som en kuriositet kan
nämnas att i fyrlyktan i tornets topp
brunno 7 talgljus och dessutom brann topp-
kol i en järngryta, som hängde utanför
tornet. Följande fyrbåk uppfördes år 1800
vid Porkkala på initiativ av dåvarande lots-
officeren Gustaf Brodd.

Krigsåren 1808—1809 medförde svåra
förluster för Finlands lots- och fyrväsende.
Ryssarna, som strävade till att avbryta för-
bindelserna mellan Finland och Sverige
samt att förhindra Svenska flottans rörel-
ser i finska skärgården, förstörde utan för-
skoning alla sjömärken och båkar i Finska
viken. Orrengrunds känningsbåk var den
enda som skonades. Även känningsbåkarna
i Bottniska viken voro avsedda att förstöras,
men bevarades bättre, emedan ryssarna
först i det sista skedet av kriget hade full
rörelsefrihet i Bottniska viken.

Denna förstörelse medförde för Finland
stor skada och vållade vårt lands sjöfart
under de följande åren stort avbräck. Det
gick årtionden innan säkerhetsanstalterna
för sjöfarten i de finska kustvattnen brag-
tes i tillfredsställande skick enligt dåtida
fordringar.

Också lotsarnas verksamhet försvårades i
hög grad under kriget. Ryssarna påmönst-
rade eller tvingade i sin tjänst finska lot-
sar i de farvatten, som annekterats. Stund-
om lyckades likväl svenska fartyg upp-
snappa finska lotsar, som vanligen fördes
till Sverige, därifrån de först efter kriget
kunde återvända hem.

Den högsta ledningen av lotsväsendet låg
under slutskedet av kriget i händerna på
Sveaborgs ryska kommandant. Denne an-
förtrodde befälet åt en lotskapten. Som
sådan fungerade år 1808 chefen för Lovisa
lotsfördelning under den svenska tiden Carl
Norrning och år 1809 den ryska skepparen
Rameloff. Om sistnämnda förordnande, ut-
färdat av Kommendören för den ryska
flottan, underrättades generalguvernör
Sprengtporten, som ägde vidtaga av beslutet
föranledda åtgärder.

Efter krigets slut gällde det att rädda
lots- och fyrväsendet ur det virrvarr, vari
det sjunkit. För ändamålet tillsattes år
1809 en kommitté med uppgift att omorga-

tehtäväkseen luotsi- ja majakkalaitoksen järjestämisen. Komitean suunnitelmaa ei kokonaisuudessaan hyväksytty, mutta hallitus pyysi, että keisari määräisi luotsilaitokselle päällikön, jolla olisi luotsimajurin arvo, ja ehdotti luotsimajuriksi ruotsinvalan aikana luotsiupseerina toiminutta luutnantti Gustaf Broddia, joka oli ollut Suomen luotsilaitoksen palveluksessa vuodesta 1793.

Gustaf Brodd saikin luotsimajurin nimityksen 28 päivänä kesäkuuta 1810. Nimitysmääräyksessä mainittiin, että hänen oli mitä tarmokkaimmin ryhdyttävä saattamaan luotsi- ja majakkalaitos jälleen asianomaiseen kuntoon.

Luotsimajurin tehtävät eivät olleet helpot. Sodan hävitykset oli korjattava mahdollisimman nopeasti, mutta varojen saanti ei ollut helppoa, eikä hän saanut käytettäväkseen teknillistä avustajaa. Teknillisen asiantuntemuksen puute on muuten seikka, jonka huomaamme haittaavan maamme luotsi- ja majakkalaitoksen toimintaa vielä vuosikymmeniä eteenkinpäin. Samoin sai luotsimajuri ja hänen johtamansa laitos alkuaikoina kärsiä paljon ikävyyttä merisotaväen puolelta. Korkeammat venäläiset meriupseerit kohtelivat luotsilaitosta kuin alaistaan virastoa. Hallituskonseljin avulla saatiin kumminkin asiat järjestykseen.

Kun luotsilaitos Haminan rauhan jälkeen väliaikaisesti järjestettiin, seurattiin tässä vanhaa ruotsinvalan aikaista käytäntöä samoin kuin myöskin ruotsinaikaisia asetuksia. Luotsimajuri sai kumminkin tehtäväkseen laatia uuden ehdotuksen asetukseksi Suomen luotsi- ja majakkalaitoksesta ja antoi-kin hän jo vuoden 1810 lopulla hallituskonseljille ehdotuksensa, jossa hän pääasiallisesti oli seurannut vuoden 1696 luotsausasetusta.

Hallituskonselji lähetti ehdotuksen muuttamattomana keisarille, joka hyväksyi-kin luotsilaitosasetuksen 17 päivänä toukokuuta 1812 Vilnassa, jossa hän oleskeli odottaessaan Napoleonin suurta hyökkäystä.

Jokseenkin pian tultiin kotimaisessa hallituksessa siihen vakaumukseen, että luotsilaitoksen järjestely kaipasi täydennystä. Syyt tähän olivat varmasti useatkin, mutta ehkä painavin oli se, että luotsilaitos oli jonkinlaisessa ristituleissa kotimaisen hallituksen ja Venäjän meriviranomaisten välillä ja tarvitsi tästä syystä mahdollisim-

nisera lots- och fyrväsendet. Kommitténs förslag godkändes ej i dess helhet, men hemställde regeringen om att kejsaren ville utse en chef för lotsväsendet med lotsmajors rang samt föreslog till lotsmajor löjtnanten Gustaf Brodd, som under den svenska tiden fungerat som lotsofficer och som sedan år 1793 stått i det finska lotsverkets tjänst.

Gustaf Brodd utnämndes även den 28 juni 1810 till lotsmajors och förständigades han att möjligast energiskt skrida till åtgärder för att bringa lots- och fyrväsendet i vederbörligt skick.

Lotsmajorens uppgift var icke lätt. De av kriget vållade skadorna skulle repareras möjligast snabbt, men det stötte på svårigheter att utverka anslag och ej heller kunde han erhålla någon tekniskt utbildad medarbetare. Bristen på teknisk sakkunskap är något som ännu under årtionden framåt skulle inverka menligt på lots- och fyrväsendets verksamhet. Likaså fick lotsmajoren och det av honom ledda verket under den första tiden vidkännas många ledsamheter från marinens sida. De högre ryska marinofficerarna behandlade lotsverket såsom en dem underlydande inrättning. Med tillhjälp av regeringskonseljen ordnades likväl det hela.

Då lotsverket efter freden i Fredrikshamn temporärt organiserades följdes gammal praxis från den svenska tiden, liksom även svenska förordningar. Lotsmajoren fick likväl i uppdrag att utarbeta ett förslag till förordning om Finlands lots- och fyrväsende och inlämnade även i slutet av år 1810 till regeringskonseljen sitt förslag, i vilket han i huvudsak följt 1696 års lotsningsförordning.

Regeringskonseljen vidarebefordrade utan ändring förslaget, som av kejsaren den 17 maj 1812 stadfästes i Vilna, där kejsaren befann sig i avvaktan på Napoleons stora anfall.

Jämförelsevis snart visade det sig att lotsverkets organisation krävde komplettering. Orsakerna härtill voro säkert många men den kanske mest vägande var att lotsverket utsattes för någonslags korseld mellan den inhemska regeringen och de ryska marinmyndigheterna och på grund härav tarvade en möjligast auktoritativ ledning.

man arvovaltaisen johdon. Hallituskonseljin uskoi 26 päivänä huhtikuuta 1815 tekemälään päätöksellä luotsi- ja majakkalaitoksen ylimmän johdon ja valvonnan jäsenensä, kirkollistoimituskunnan päällikön, eversti N. G. af Schulténin huostaan, ja tuli hänen virkanimensä tämän nojalla olemaan luotsi-inspehtori.

Eversti af Schultén oli luotsi-inspehtoriksi tullessaan jo 65-vuotias, siis melko iäkäs mies, joten saattoi olettaa, ettei hän kauan tätä virkaa ehtisi hoitamaan, mutta hänen suuri kokemuksensa luotsiasioissa saattoi puoltaa hänen käyttämistään tässä tehtävässä vaikka lyhemmänkin ajan.

Virka-arvoltaan oli uusi luotsi-inspehtori luotsimajuria paljon korkeampi, koska hän oli hallituskonseljin (myöhemmin senaatin) jäsen. Hänestä tuli ennenpitkää myös luotsi- ja majakkalaitoksen todellinen päällikkö, vaikka luotsimajuri vielä toistaiseksi huolehti laitoksen käytännöllisestä johdosta ja käytti myöskin luotsilaitoksen päällikön arvonimeä. Ne asiat, jotka luotsimajuri ennen oli velvollinen alistamaan hallituskonseljin — lähinnä sen sotilastoimituskunnan — ratkaistaviksi, hän nyt joutui alistamaan luotsi-inspehtorille. Luotsimajurin virka lakkautettiin vasta 1850-luvun alussa.

Maassamme oli vuodesta 1800 neljä luotsipiiriä, nimittäin: Loviisan, Helsingin, Turun ja Flisöbergin (Ahvenanmaan) piirit, joiden päällikköinä oli luotsipäällysmies. Vuonna 1849 perustettiin Pohjanmaan luotsipiiri, joka käsitti alueen Siipyyttä Tornioon, mutta jaettiin tämä kohta perustamisensa jälkeen kahtia, nimittäin Vaasan ja Oulun luotsipiireihin. Vuonna 1853 liitettiin Suomen luotsilaitoksen alueeseen Viipurin läänin alueella oleva rannikkoalue, joten maamme luotsilaitoksen alue käsitti koko rannikon Siestarjoelta Tornionjoelle.

Paitsi luotsausten ja merenkulun turvallisuuslaitteiden hoitamista tuli luotsilaitoksen tehtäväksi Pohjanmaan luotsipiirin perustamisen aikoihin myöskin merenmittausten suorittaminen tällä n. s. Pohjanmaan luotsausalueella, sillä tältä alueelta oli käytettävänä ainoastaan aivan puutteelliset n. s. Klintin kartat.

Merenmittaukset aloitettiin vuonna 1851 ja ovat ne jatkuneet alueellisesti laajennettuna aina siihen saakka, kunnes luotsilaitos

Regeringskonseljen anförtrödde genom beslut av den 26 april 1815 högsta ledningen och övervakningen av lots- och fyrväsendet åt medlemmen av konseljen, chefen för ecklesiastikexpeditionen, överste N. G. af Schultén, som härigenom blev lotsinspektör.

Överste af Schultén var vid sin utnämning till lotsinspektör redan fyllda 65 år, alltså en jämförelsevis till åren kommen man, varför det kunde antagas att han icke länge skulle sköta tjänsten. Hans stora erfarenhet i frågor rörande lotsverket kunde dock motivera hans anlitande för uppdraget till och med för en kortare tid.

Beträffande tjänsterangen stod lotsinspektören mycket högre än lotsmajoren, eftersom han var medlem av regeringskonseljen (senare senaten). Han blev inom kort lots- och fyrväsendets verkliga chef, ehuru lotsmajoren tillsvidare handhade verkets praktiska ledning och innehade titeln lotsverkets chef. De ärenden, som lotsmajoren tidigare ägde underställa regeringskonseljens — närmast militieexpeditionens — avgörande, underställde han nu lotsinspektören. Lotsmajorstjänsten indrogs först i början av 1850-talet.

I vårt land fanns sedan år 1800 fyra lotsfördelningar, nämligen: Lovisa, Helsingfors, Åbo och Flisöbergs (Ålands) med var sin lotsuppsyningsman som chef. År 1849 grundades Österbottens lotsfördelning, som omfattade området från Sideby till Torneå, men som kort därefter uppdelades i tvenne fördelningar, nämligen: Vasa och Uleåborgs. År 1853 införlivades med Finlands lotsverk kustområdet inom Viborgs län, varigenom lotsverkets verksamhetsområde kom att omfatta hela kusten från Systerbäck till Torne älv.

Förutom handhavandet av lotsningen och säkerhetsanstalterna till sjöss ålåg lotsverket vid tidpunkten för grundandet av Österbottens lotsfördelning sjömätningen inom det s. k. Österbottens lotsningsområde, ty över detta område fanns endast mycket bristfälliga sjökort de s. k. Klintska kartorna.

Sjömätningarna vidtogs år 1851 och fortingo i allt större omfattning till dess de övertogs från och med början av år 1937

lopetti ne 1937-vuoden alusta merikarttaosaston tultua perustetuksi merenkulkuhallitukseen.

Luotsi- ja majakkalaitoksen väliaikaisuus päättyi 1853, jolloin luotsi- ja majakkalaitoksen ylijohantajaksi nimitettiin I luokan kapteeni Boris Nordmann. Luotsi-inspektorit olivat kaikki hoitaneet tehtäviään sivutoimena. He olivat nimittäin olleet joko senaatin jäseniä tai Viaporin komendantteja. Mutta vieläkin toistaiseksi sai luotsilaitos toimia vanhan asetuksen puitteissa, sillä vasta 30 päivänä maaliskuuta 1857 annettiin uusi asetus Suomen luotsi- ja majakkalaitoksesta, joka kylläkin rakentui monissa olennaisissa kohdissa vuoden 1812 asetukseen, siis alunperin 1696 asetuksen pohjalle. Hallinnollinen organisatio oli kumminkin perusteellisesti muuttunut, sillä uusi asetus vahvisti sen asiantilan, joka jo 1853 oli syntynyt, nim., että 1 miehen sijasta oli laitoksen johtoon asetettu kokonainen keskushallitus monine virkamiehineen. Näitä muutoksia ei tehty summakaupalla, vaan ne perustuivat niihin kokemuksiin, joita yli puolentoista vuosisadan pituisena aikakautena oli saatu.

Näihin aikoihin puhjennut itämainen sota aiheutti tuhoja luotsi- ja majakkalaitokselle. Vihollinen tuhosi puusta rakennettuja merenkulun turvallisuuslaitteita kuten esim. Harmajan purjehdusmerkin Helsingin edustalta, osaksi purettiin merenkulun turvallisuuslaitteita, jotta vihollinen ei pääsisi niitä hyväkseen käyttämään. Entiselleen saattaminen ja parannusten aikaansaaminen ilmeni 1857 vilkkaana rakennustoimintana.

Tärkeimpänä uudistuksena, mitä näihin aikoihin maamme merenkulun turvallisuuslaitteisiin tehtiin, oli Fresnelin valaistuslaitteiden käyttöönotto merimajakoillamme. Ensimmäiset tällaiset hankittiin maahamme v. 1862 Söderskärin ja Hangon majakoihin.

Näihin aikoihin sai luotsilaitos hoitaakseen myöskin maamme ensimmäisen meripelastusaseman, nimittäin Suursaaren meripelastusaseman, mutta tämä toiminta kehittyi hitaasti, kunnes se 1870-luvulla siirtyi meripelastusseurojen haltuun.

Luotsihallituksen tarkastusmatkat luotsi- ja majakkapaikoille suoritettiin tullihallituksen tarkastusaluksilla, kunnes luotsilaitos sai omaan käyttöönsä Pilot-

av den nygrundade sjökartsavdelningen vid sjöfartsstyrelsen.

Interimstillståndet vid lots- och fyrväsendet upphörde år 1853, då till överdirektör för lots- och fyrinrättningen utnämndes kaptenen av första rangen, Boris Nordmann. Lotsinspektörerna hade handhaft sin tjänst såsom bisyssla. De voro nämligen antingen medlemmar av senaten eller kommandanter på Sveaborg. Tillsvdare fortgick lotsverkets verksamhet likväl inom ramen av den gamla förordningen, ty först den 30 mars 1857 utfärdades en ny förordning om Finlands lots- och fyrväsende, som i många viktiga delar byggde på 1812 års förordning, eller således ursprungligen på 1696 års förordning. Den administrativa organisationen hade likväl i grund förändrats och den nya förordningen fastställde det sakernas tillstånd, som uppkommit redan år 1853, nämligen att i stället för en man i spetsen för verkets ledning ställdes ett centralt ämbetsverk med många tjänstemän. Dessa förändringar vidtogos icke av en slump, utan grundade de sig på den erfarenhet som inhämtats under halvtannat sekel.

Orientaliska kriget, som utbröt vid denna tidpunkt, vållade lots- och fyrväsendet betydande skador. Fienden förstörde av trä uppförda säkerhetsanstalter för sjöfarten, såsom t. ex. Gråhara sjömärke utanför Helsingfors, dels åter nedrevos dylika, på det att fienden icke skulle kunna använda sig av dem. Under 1857 års livliga byggnadsverksamhet iständsätte man det förstörda och införde förbättringar.

En av de viktigaste förbättringarna beträffande säkerhetsanstalterna för sjöfarten under denna tid var införande av Fresnels belysningsanordningar på våra havsfyror. De första belysningsanordningarna av detta slag installerades år 1862 på Söderskärs och Russarö (Hangö) fyror.

Vid denna tid övertog lotsverket skötseln av vårt lands första sjöräddningsstation, nämligen Hoglands sjöräddningsstation, men utvecklade sig denna verksamhet långsamt till dess den på 1870-talet övertogs av sjöräddningssällskapen.

Lotsstyrelsens inspektionsfärder till lots- och fyrplatserna företogs på tullstyrelsens inspektionsfartyg ända tills lotsverket till sin disposition fick ångslupen Pilot. Den

nimisen höyrypurren. Se myytiin loppuunkuluneena 1850-luvulla, mutta sen tilalle hankittiin uusi, jolle annettiin suomalainen nimi, joskin vähän oudosti kirjoitettu, nimittäin „Joutzen”. Tämäkin alus myytiin tarkoitukseen vähemmän sopivana 1857 huutokaupalla. Sen jälkeen vuokrattiin luotsilaitoksen käyttöön yksityisiltä tarkoitukseen enemmän tai vähemmän sopivia aluksia, kunnes vasta 1870—1880-luvulla päästiin hankkimaan varsinaisia luotsilaitoksen tehtäviin sopivia tarkastusalusia.

Vuonna 1865 alettiin luotsi- ja majakkapaikoille perustaa kirjastoja, joita varten luotsilaitoksen henkilökunta keräsi omasta keskuudestaan rahaa. Nämä keräykset olivat silloiset palkat huomioonottaen varsin huomattavia, sillä esim. Norrskärin majakalta kerättiin mainittuna vuonna tähän tarkoitukseen henkilökunnalta 48 markkaa.

Saimaan kanavan valmistuttua tuli välttämättömäksi myöskin Saimaan väylien kartoittaminen ja viitoittaminen. Nämä työt aloitettiin 1854 entisen luotsi-inspektorin apulaisen, eversti Johan Bartramin johdolla. Aluksi oli kumminkin viitoitustyöt annettu laivayhtiöiden tehtäväksi, kunnes v. 1870 perustettiin Saimaan ja Kallaveden luotsipiiri.

Vuoden 1857 luotsausasetus ei tullut pitkäikäiseksi, sillä uusi asetus annettiin 9 päivänä toukokuuta 1870. Tämäkään uusi asetus ei oleellisesti muuttanut aikaisempia, joskin aluelajennusten, uusien virkojen y. m. s. seikkojen takia oli tullut välttämättömäksi asetuksen uusiminen.

Luotsi- ja majakkalaitos sai hoitaakseen jäänsärkijöiden toiminnan ohjaamisen heti, kun valtion jäänsärkijöitä alettiin hankkia maahamme, siis vuodesta 1890 alkaen. Tämä tehtävä oli luotsi- ja majakkalaitoksen huolena aina merenkulkuhallituksen perustamiseen saakka, siis vuoden 1917 loppuun, jolloin tehtävä siirtyi merenkulkuhallitukselle.

Aikakausi pari vuosikymmentä viime vuosisadan lopulla ja ensimmäinen kymmenluku nykyisen vuosisadan alussa aina luotsilaitoksen venäläistytämiseen saakka oli erittäin vilkasta rakennuskautta. Tällöin rakennettiin lukuisia merimajakoita ja runsaasti johtoloistoja. Samoin oli tämä aika erittäin vilkasta aikaa merenmittauksia silmälläpitäen.

försälde som uttjänt på 1850-talet och i dess ställe anskaffades en ny, som fick ett finskt namn, nämligen det något egendomligt stavade „Joutzen”. Också detta fartyg försälde såsom mindre lämpligt på auktionen år 1857. Därefter förhyrdes för lotsverkets räkning av enskilda mer eller mindre ändamålsenliga fartyg, men först på 1870—1880-talen kom man sig för att anskaffa inspektionsfartyg, som lämpade sig för ändamålet.

År 1865 begynte man anskaffa bibliotek till lots- och fyrplatserna med medel insamlade bland lotsverkets personal. Dessa insamlingar voro, om dåtida löner beaktas, mycket betydande, ty t. ex. på Norrskärs fyr inflöt under nämnda år från personalen 48 mk.

Efter det Saima kanal öppnats blev det nödvändigt att kartlägga och utremma Saima vattnen. Dessa arbeten vidtogo år 1854 under ledning av lotsinspektörens adjoint, överste Johan Bartram. Till att börja med anförtroddes utremningen ångbåtsbolagen till dess år 1870 Saima och Kallavesi lotsfördelning grundades.

År 1857 års lotsningsförordning blev icke långvarig, ty den 9 maj 1870 utfärdades en ny förordning. Genom denna ändrades icke tidigare bestämmelser i någon högre grad om också den utökade distriktsindelningen, nyinrättade tjänster m. fl. dylika omständigheter påkallade en ny förordning.

Lots- och fyrinrättningen anförtroddes skötseln av statens isbrytare från och med det dylika började anskaffas, alltså från och med 1890. Denna uppgift ålåg lots- och fyrinrättningen ända till dess sjöfartsstyrelsen grundades, således till utgången av år 1917, då isbrytarna övertog av nämnda verk.

De sista årtiondena av sekelslutet och det första årtiondet av innevarande århundrade ända till lotsverkets förryskning präglades av en synnerligen livlig byggnadsverksamhet. Talrika havsfyror och en stor mängd ledfyror uppfördes. Likaså var sjömätningen under denna tid mycket livlig.

Luotsilajärjestelmä, jonka mukaan luotsit saivat osan palkkauksestaan luotsitiloista, oli jo aikansa elänyt. Tämän takia järjestelmä vanhentuneena poistettiin 15 päivänä lokakuuta 1884 annetulla asetuksella. Kruununluontoisten luotsitilojen lunastaminen itsenäiseksi tapahtui kumminkin vähitellen, osittain vasta vuosisadan vaihteen tienoilla.

Suomen luotsi- ja majakkalaitos oli luotsiinspektorin viran perustamisesta alkaen, koska eversti N. G. af Schultén oli kirkollisasiaintoimituskunnan jäsen, lähinnä hänen alaisensa, mutta virallisesti se kuului sotilastoimituskunnan alaisuuteen aina vuoteen 1841, jolloin tämä toimituskunta lakkautettiin ja luotsilaitos siirrettiin hallinnollisesti ja taloudellisesti senaatin valtiovaraintoimituskunnan alaiseksi, jossa se pysyi senkin jälkeen, kun sotilastoimituskunta uudelleen perustettiin. Sama koski sittemmin perustettua luotsi- ja majakkatoimen ylihallitusta. Vuoden 1870 ohjesäännössä sen toiminta kuitenkin eräissä tärkeissä asioissa tehtiin Venäjän meriministeriön hydrografisesta toimistosta riippuvaksi.

Kauppa- ja teollisuustoimituskunnan tulua perustetuksi 1888 siirtyivät luotsausasiat tämän uuden toimituskunnan käsiteltäviksi, joten myöskin luotsi- ja majakkatoimen ylihallitus sekä luotsilaitos tulivat siitä alkaen olemaan kauppa- ja teollisuustoimituskunnan alaisia. Tämä hallinnollinen järjestely ei toistaiseksi olennaisesti vaikuttanut luotsilaitoksen työskentelyyn.

Luotsi- ja majakkalaitoksen ylihallituksen työmäärän kasvusta aiheutui, että henkilökuntaa oli lisättävä. Päijänteen ja Laatokan luotsipiirit perustettiin, vaikka näihin ei nimitetty luotsipiiripäällikköä, vaan jäivät ne luotsipäällysmiehen hoidettaviksi.

Jo v. 1909, kun uusia upseerin virkoja perustettiin luotsilaitokseen, halusivat senaatti ja luotsihallitus järjestää asian niin, että upseerin virat luotsihallituksessa aikaa myöten tulisivat kokonaan lakkautettaviksi ja muutetuiksi siviiliviroiksi, sillä luotsilaitoksen upseeriarvot oli järjestetty vastamaan määrättyjä upseerien arvoja, vaikkeivat ne olleetkaan varsinaisia upseerin toimia. Tämä suunnitelma ei kumminkaan tällä kertaa saanut hyväksymistä korkeimmassa paikassa.

Sen jälkeen, kun venäläistyttämispurki-

Systemet med lotshemman, enligt vilket lotsarna fick en del av sin avlöning från hemmanen, hade överlevat sig självt. Därför avskaffades systemet såsom föråldrat genom förordning av den 15 oktober 1884. Inlösningsen av kronans lotshemman till egna skedde likväl långsamt, till en del först kring sekelskiftet.

Lots- och fyrinrättningen underlydde alltsedan lotsinspektörstjänsten inrättades den första lotsinspektören N. G. af Schultén, som var medlem av ecklesiastikexpeditionen, men officiellt underlöd den militieexpeditionen ända till år 1841, då denna expedition indrogs och lots- och fyrväsendet administrativt och ekonomiskt underställdes senatens finansexpedition, under vilken det förblev även efter det militieexpeditionen åter upprättades. Detsamma gällde sedermera den nyinrättade överstyrelsen för lots- och fyrinrättningen. Enligt 1870 års förordning gjordes överstyrelsens verksamhet i vissa viktiga punkter beroende av hydrografiska avdelningen vid ryska marinministeriet.

Efter det handels- och industriexpeditionen inrättats år 1888 överfördes lotsningsärendena på denna expedition, varför överstyrelsen för lots- och fyrinrättningen samt lotsverket från och med detta år underställdes handels- och industriexpeditionen. Denna administrativa organisation inverkar tillsviðare icke i högre grad på lotsverkets verksamhet.

Den ökade arbetsbördan vid överstyrelsen för lots- och fyrinrättningen föranledde en ökning av personalen. Päijänne och Ladoga lotsfördelningar inrättades om också lotsfördelningschefer icke utnämndes utan fördelningarna sköttes av lotsuppsyningsmän.

Redan år 1909, då nya officerstjänster inrättades vid lotsverket, hemställde senaten och lotsstyrelsen att officerstjänsterna vid lotsstyrelsen småningom helt skulle avskaffas och ersättas med civila tjänster. Officersgraderna vid lotsverket motsvarade nämligen vissa militära grader, ehuru de icke voro egentliga militära befattningar. Detta förslag godkändes likväl icke denna gång på högsta ort.

Sedan förryskningssträvandena i allt

mykset muutenkin alkoivat määrätä Venäjän hallituksen kannan Suomen asioihin nähden, tuli luotsilaitoksen asema suomalaisena virastona entistään vaikeammaksi. Luotsilaitoksen venäläistyttäminen lykkäytyi kumminkin erinäisistä syistä niin, että tämä toteutettiin vasta 26 päivänä helmikuuta 1912 annetulla määräyksellä.

Vaikka Suomen luotsi- ja majakkalaitos täten virallisesti lakkasi olemasta suomalainen valtionlaitos, jatkoi se kuitenkin osittain toimintaansa myöskin suomalaisena hallintolaitoksena. Sen juoksevia asioita hoidettiin vielä edelleen kauppa- ja teollisuustoimituskunnasta käsin ja sitä ylläpidettiin Suomen valtion varoilla, vaikkakin se oli niin hyvin sotilaallisesti kuin hallinnollisestikin alistettuna Venäjän meriministeriön alaiseksi. Niinikään oli luotsikunnassa edelleen huomattava määrä kotimaisiakin miehiä, joskin johto oli kokonaan venäläistytetty. Se, että venäläistytymisestä aiheutuneita kaikkia toimenpiteitä ei saatu täysin toteutetuiksi, johtui osaksi v. 1914 puhjennesta maailmansodasta.

Senaatin ensimmäisenä tehtävänä vuoden 1917 vallankumouksen jälkeen oli toimenpiteisiin ryhtyminen luotsi- ja majakkalaitoksen uudelleen järjestämiseksi suomalaiseksi valtionlaitokseksi. Jo huhtikuun 12 päivänä asetti senaatti komitean tätä tehtävää varten. Komitea jätti mietintönsä senaatille, joka sen pääpiirteissään hyväksyi. Joulukuun 15 päivänä 1917 annetulla asetuksella merenkululaitoksen hallinnosta perustettiin sitten merenkulkuhallitus, joka sai tehtäväkseen hoitaa ne tehtävät, mitkä luotsi- ja majakkalaitoksella ennen oli ollut, ja lisäksi maamme kauppalaivastoa koskevien tehtävien valvonnan ja hoidon sekä muut kauppamerenkulkua koskevat kysymykset. Valtion jäänsärkijöiden hoito siirtyi pois luotsi- ja majakkaosastolta, jonka huoleksi tuli lähinnä luotsi- ja majakkaasioiden hoito.

Ensimmäisen maailmansodan hävitykset luotsi- ja majakkapaikoillamme antoivat huomattavasti työtä merenkulkuhallitukselle sodan vaurioiden korjaamisessa. Samoin oli sillä alalla, joka jäi merenkulkuhallituksen luotsi- ja majakkaosaston hoidettavaksi, tapahtunut huomattavaa tekniikan kehitystä. Täten oli työtä runsaasti luotsi- ja majakkaosastolla maamme rannikkojen valaistuksen saattamisessa vastaamaan nyky-

större utsträckning började bliva bestämmande för den ryska regeringens ståndpunkt till de finska frågorna, blev lotsverkets ställning som ett finskt ämbetsverk svårare än tidigare. Lotsverkets förryskning uppsköts likväl av särskilda orsaker och förverkligades först genom påbud av den 26 februari 1912.

Ehuru lots- och fyrinrättningen härigenom officiellt upphörde att vara en finsk statsinrättning fortsatte den likväl delvis sin verksamhet som ett finskt förvaltningsorgan. De löpande ärendena handhades fortfarande av handels- och industriexpeditionen och verket upprätthölls med finska statsmedel, oaktat det såväl militärt som administrativt underlydde ryska marinministeriet. Likaså omfattade lotskåren fortfarande ett betydande antal inhemska män, om också ledningen helt var förryskad. Att förryskningen icke helt kunde genomföras berodde delvis på det år 1914 utbrutna världskriget.

Senatens första uppgift efter 1917 års revolution var att vidtaga åtgärder för återupprättande av lots- och fyrinrättningen som en finsk statsinrättning. Redan den 12 april nämnda år tillsatte senaten en kommitté för ändamålet. Kommitténs betänkande godkändes sedermera i huvudsak av senaten. Genom förordningen av den 15 december 1917 angående sjöfartsväsendets förvaltning grundades sjöfartsstyrelsen, på vilken överfördes de uppgifter, som tidigare ålegat lots- och fyrinrättningen samt därutöver överinseendet av landets handelsflotta samt andra sjöfarten rörande ärenden. Dispositionen av statens isbrytare framtogs lots- och fyravdelningen, som i främsta rummet fick sig anförtrott handhavandet av lots- och fyrärendena.

Skadegörelsen på lots- och fyrplatserna under det första världskriget föranledde betydande reparationsarbeten från sjöfartsstyrelsens sida. Inom det gebit, som närmast hörde till sjöfartsstyrelsens lots- och fyravdelning, hade stora tekniska framsteg under årens lopp gjorts. Detta åsamkade lots- och fyravdelningen en betydande arbetsböroda i dess strävan att bringa belysningen av vårt lands kuster på en nivå

ajan vaatimuksia. Samoin merenmittaus- tekniikka oli saanut erinomaisen apuneuvon kaikuluotauksesta. Luotsi- ja majakka- osaston lopettaessa merenmittaustyöt ja niiden siirtyessä vasta perustetulle merenkul- kuhallituksen merikarttaosastolle oli kai- kuluotauksioneella varustettuja aluksia me- renmittaustehtävissä jo 7.

Suomen luotsi- ja majakkalaitos on kulu- neiden 250 vuoden aikana joutunut läpi- käymään monenlaiset muutokset ja uudis- tukset. Vielä vuoden 1870 asetuksessa oli luotsi- ja majakkalaitos järjestetty sotilaal- liselle pohjalle, mutta uusi asetus merenkul- kuhallinnosta, jolla itsenäinen Suomi jär- jesti luotsilaitoksen, muutti sen kokonaan siviilivirastoksi. Muutenkin oli merenkulun kehitys vaatinut suuria muutoksia uuteen asetukseen.

Viime sodissa tuhoutui taasen runsaasti merenkulunturvallisuudelle arvokasta kalus- toa, josta osa on jo saatu korvatuksi, ja jäljellä olevia vaurioita korjataan parast' aikaa. Maan hallitus ja eduskunta ovat, kuten tästä suppeasta esitelmästäkin on selvinnyt, suurella myötämielisyydellä aina suhtautuneet niihin kysymyksiin ja niihin toimenpiteisiin, joilla luotsilaitos on koetta- nut turvata merenkulun aluevesillämme. Sotien aikana on taaskin keksitty paljon uutta, jolla voidaan merenkulku saada en- tistäkin turvallisemmaksi ja ei ole epäily- täkään siitä, että maamme johtomiehet ei- vät suhtautuisi yhtä suurella myötämieli- syydellä niihinkin uusiin esityksiin, joita merenkulkuhallitus tulee tekemään aika- naan tässä mielessä. Näillä toimenpiteillä- hän edistetään maamme talouselämää ja lii- kennettä.

Merenkulkuhallituksen toimenpiteillä ja lahjavarjoilla aikaansaadusta Suomen luotsi- ja majakkalaitoksen historiasta ei valitet- tavasti ole voitu saada voittamattomien syiden takia valmiiksi täksi juhlapäiväksi muuta kuin suomenkielisen painoksen II osa. Ensimmäinen osa suomenkielistä pai- nosta ja ruotsinkielisen painoksen molem- mat osat saataneen valmiiksi aikaisintaan ensi vuoden alkupuoliskolla, joten vasta tällöin laajemmat piirit pääsevät lähemmin tutustumaan Suomen luotsi- ja majakka- laitoksen vaiheisiin.

motsvarande nutida krav. Likaså hade sjö- mätningstekniken erhållit ett utomordent- ligt hjälpmedel i ekolodet. Då lots- och fyravdelningen upphörde med sjömätning- arbetena till följd av att dessa anförtroddes den nyinrättade sjökartsavdelningen vid sjöfartsstyrelsen, fanns 7 med ekolod för- sedda sjömätningssfartyg.

Finlands lots- och fyrinrättning har un- der de gångna 250 åren varit med om skiftande öden och många nydaningar. Ännu enligt 1870 års förordning var lots- och fyrinrättningen organiserad på militär grund, men genom den nya förordningen angående sjöfartsväsendet, varigenom det självständiga Finland nyorganiserade lots- inrättningen, blev den ett helt och hållet civilt verk. Även i övrigt betingade sjö- fartens utveckling betydande ändringar i den nya förordningen.

Under de senaste krigen förstördes åter en mängd för sjöfartens tryggande värde- full materiel, som dock redan till en del kunnat ersättas, och håller man som bäst på med iståndsättandet av de återstående skadorna. Landets regering och riksdag ha, såsom redan ur denna korta framställning framgår, alltid förhållit sig synnerligen förståelsefullt till de åtgärder lotsverket vidtagit för sjöfartens tryggande i våra vatten. Under krigen ha många rön gjorts som i hög grad komma att höja säkerheten till sjöss, och det råder icke något tvivel om, att de ledande i vårt land icke med lika stor förståelse skulle tillmötesgå de nya strävanden och förslag sjöfartsstyrelsen i framtiden kommer att göra för sjöfartens tryggande. Genom dessa åtgärder befräm- jas vårt lands ekenomiska liv och sjöfart.

Beklagligt nog har av den på sjöfarts- styrelsens försorg och med donationsmedel utgivna historiken över lots- och fyrväsendet på grund av oöverstigliga hinder till denna jubileumsdag kunnat utgivas endast del II av den finskspråkiga upplagan. Första de- len av den finskspråkiga och den svensk- språkiga upplagans båda delar torde bliva färdiga i början av nästa år och först då blir allmänheten i tillfälle att närmare lära känna det finska lots- och fyrväsendets öden.

